

ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἀτόμου εἰς τὸν βίον ἑνὸς λαοῦ καὶ θέλετε ἐξαγάγει ἀσφαλέστατα συμπεράσματα καὶ παρατηρήσεις. Ὅταν κατόπιν μακρᾶς δουλείας ἢ πολιτικῆ ἐλευθερίας τῶν λαῶν κτηθῆ αἰφνιδίως, διὰ τῆς ἐπικουρίας ξένων περιστάσεων, οὐχὶ δὲ διὰ τῆς οἰκείας ἐργασίας, ὅταν ἡ ἐλευθερία αὕτη δὲν ἀπορρέῃ εἰσέτι ἀπὸ τῆς ἰδίας συνειδήσεως καὶ σκέψεως, ἀλλ' εἶναι δῶρημα τυφλῆς ἐξεγέρσεως, φυσικῆς μᾶλλον ἢ ἠθικῆς, θέλει διατρέξει τὸν κίνδυνον τῆς ἀπωλείας· οἱ κόλακες τοῦ λαοῦ, τοῦ ὀψιφανοῦς τούτου εὐγενοῦς καὶ μεγιστάνος, ἀσελγαίνοντες θέλουσι μιάνει τὰ παρθενικὰ αὐτῆς ἄνθη· ὁ αἰφνης ἐλεύθερος γενόμενος, παραγόμενος ὑπὸ ἀλλοτρίων εἰσηγήσεων, ἀγνοῶν τὴν σῶφρονα χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας, θέλει ἐπιτελέσει ὄργια, ὑπέικων ταῖς συμβουλαῖς τῶν δῆθεν φίλων αὐτοῦ, τῶν ἐξωλεστάτων ἐκείνων κολάκων, τῶν ἀναγορευόντων αὐτὸν καθ' ἑκάστην πρωΐαν βασιλέα καὶ κύριον. Χρῆσις τῆς ἐλευθερίας ἐν μὴ μέτρῳ θέλει ἐπενέγκει ἐπὶ τέλους τὸν ἴλιγγον καὶ τὴν παραφροσύνην. Ἡ ἀναρχία τῶν ἐθνῶν εἶναι τὸ *delirium tremens* τῶν ἀτόμων, ἀποτέλεσμα ἁώρων καταχρήσεων, πλημμελοῦς ἀνατροφῆς καὶ ἀναπτύξεως. Δὲν εἶναι τοιαύτη ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡ ἱστορία τῶν λαῶν ἐκείνων, οἵτινες μεθυσθέντες ἐκ τῆς αἰφνιδίου κτήσεως τῆς ἐλευθερίας, ἀντὶ σῶφρονος χρήσεως τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτῶν ἀναπτύξεως, ὑπέπεσον εἰς τὰς δεινοτάτας παρεκτροπὰς, καταστάντες ἀνάξιοι ἐλευθερίας, γενόμενοι ὑποχείριοι τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν των, ὡσεὶ ἐζήτουν διὰ τῆς ἀφροσύνης νὰ ἐπικυρώσωσι πράγματι τὸ ἄπελπι ἐκεῖνο λόγιον τοῦ συγγραφέως τοῦ *Ἡγεμόνος*: *Ἐν τῷ κόσμῳ μόνον ὄχλος ὑπάρχει* ; . . .

Ε΄.

• Was ist die Mehrheit ? Mehrheit ist Unsinn,
Verstand ist stets bei Wenigen nur gewesen.
Bekümmert sich um's Ganze, wer's nicht hat ?
Hat der Bettler eine Freiheit, eine Wahl ?
Er muss dem mächtigen, der ihn bezahlt,
Um Brod Stiefel seine Stimm' verkaufen !
Mann soll die Stimmen wägen und nicht zählen !
Der Staat muss untergehn, früh oder spät,
Wo Mehrheit siegt und Unverstand entscheidet. ¹

¹ Schiller's Demetrius. «Τί εἶναι πλειονοψηφία: πλειονοψηφία εἶναι ἄνοια· προνόμιον ὀλίγων ὁ νοῦς ἐδόθη πάντοτε. Καὶ μὴ μεριμνᾷ περὶ τοῦ ὄλου ὁ μὴ κεκτημένος τὴν συνείδησιν αὐτοῦ: Ἔχει ὁ ἐπαίτης ἐλευθερίαν, δύναται νὰ ποιήσῃ ἐκλογὴν; Ἀντὶ ἄρτου καὶ ὑποδημάτων θέλει πωλήσει τὴν ψῆφον

Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις τοῦ μεγάλου καὶ φιλελευθέρου ποιητοῦ ἔγκειται ἡ ἀλήθεια τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας. Ἡ δὲ φυσιολογικὴ τοῦ θεσμοῦ τούτου ἀνάλυσις εὐχερῶς δύναται νὰ καταδείξῃ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ὑποκρισίαν ἀρχῆς, ἥτις ἀναβίβασθεισα εἰς κυρίαρχον καὶ ἀλάνθαστον δόγμα, κινδυνεύει νὰ καταρρίψῃ ἐκ θεμελίων τὸ ἀνεγειρόμενον οἰκοδόμημα τῆς κοινωνίας τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος.

Ἄλλ' ἡ δημοκρατία ἐν τῇ νεωτέρᾳ κοινωνίᾳ εἶναι γεγονός, μηδεμιᾶς ἐπιδεχόμενον ἀμφιβολίας καὶ συζητήσεως. Ἡ δὲ καθολικὴ ψηφοφορία *ipso jure* διεκδικεῖ τὴν ὑπερτάτην τιμὴν τῆς κυριαρχίας ἐν τῇ πολιτείᾳ· καὶ ἤδη ἀπὸ τινος χρόνου ἤρξατο ἀξιούσα νὰ διαρρυθμίζῃ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὸν κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν βίον νεωτέρων τινῶν πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Συνεζητήθη ἀνωτέρω τὸ ἀληθὲς ἢ μὴ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς καὶ τὰ ἀποτελέσματα. Ἡδη μελετήσωμεν τίνι τρόπῳ τὸ γεγονός τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ τῆς δι' αὐτῆς διατυπουμένης δημοκρατικῆς πολιτείας δύναται νὰ καταστῇ ὡς οἶοντε ἀβλαβὲς καὶ ἀνώδυνον, αἰρομένου τοῦ ἐξ αὐτῆς κινδύνου καὶ ἐξασφαλιζομένων μόνον τῶν ἀγαθοποιῶν ἀποτελεσμάτων τῆς αὐτοσυνειδησίας καὶ ἐνεργείας ἀπάσης τῆς κοινωνίας, ἧς ἡμὲν κανονικὴ ἐγρήγορις ἀποτελεῖ τὴν υἰεῖαν καὶ τὴν εὐρωστίαν τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῆς, ἄτακτος δὲ καὶ ἀκανόνιστος βίος καὶ δράσις, ἐξαντλοῦσα τὰ διάφορα ὄργανα τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, ἐπιφέρει τὴν χαλάρωσιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐκρυθμον κινήσιν, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἔσται ἀναπόφευκτον ἡ ἀκίνησις καὶ ἡ στασιμότης.

Ἡ δημοκρατία κατέστη ἤδη πολιτικὴ τῶν νεωτέρων λαῶν συνείδησις, ἡ δὲ καθολικὴ ψηφοφορία, ἀπόρροια τῶν δογμάτων τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἤκιστα φαίνεται διατεθειμένη νὰ παρκιτηθῇ τῶν ἀξιώσεων αὐτῆς· ὑπάρχουσα ἤδη, δὲν δύναται νὰ καταργηθῇ ἄνευ κλονισμῶν, ἄνευ ἐπαναστάσεων.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πραγμάτων προτίθεται ἡ ἐπομένη θέσις εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐπιστήμης : Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία ὑφισταμένη κατ' ἀνάγκην ὀφείλει τοῦλάχιστον νὰ διαπαιδαγωγηθῇ ἄνευ φωτισμοῦ οὐδὲν ἔχει δικαίωμα ὑπάρξεως, καθισταμένη ὄργανον καταστροφῆς μᾶλλον, ἢ παράγων τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναβιώσεως καὶ υἰεῖας τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν ἀτόμων.

εἰς τὸν πληρόνοντα αὐτὸν ἰσχυρόν! Αἱ ψηφοὶ πρέπει νὰ ζυγίζωνται, οὐχὶ δὲ νὰ μετρῶνται. Θάσσον ἢ βράδιον θέλει καταστραφῇ ἡ πολιτεία, ὅπου θριαμβεύει ἡ πλειονοψηφία καὶ ἀποφασίζει ἡ ἀλογία.

Ἡ δημοκρατία εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν πολλῶν. Ἄλλ' ὅποια τις ὀφείλει νὰ ᾔηται ἡ ἀρχὴ αὕτη; Ἄναντιρρήτως ἡ γνῶσις, ἡ φρόνησις, ἡ σοφία· αὕτη δὲ εἶναι ἀπόρροια μόνον τοῦ φωτισμοῦ, ὅστις προέρχεται ἐκ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἀνατροφή λοιπὸν καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ παρίσταται σήμερον ὑπέρποτε τὸ κύριον μέλημα καὶ τὸ ἀντικείμενον πάσης σώφρονος κυβερνήσεως, βασιζούσης τὸ κοινωνικὸν αὐτῆς κῦρος οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἰσχύος ἢ τῆς βίας, ἀλλ' ἐπὶ τῆς συγκαταθέσεως τῶν πολιτῶν, ἧτις εἶναι ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία.

Ὁ ἀξιῶν τὸ δίκαιον τῆς κυριαρχίας, ὀφείλει νὰ καταστῆ πρῶτον ἀξιὸς αὐτῆς· ὁ ἔχων δικαιώματα ἀναλαμβάνει καὶ καθήκοντα: Εἶναι ἀναμφιβόλως ὑψηλὴ ἡ ἀποστολὴ τῆς κοινωνίας ἐκείνης, ἐν ᾗ ἅπαντες οἱ πολῖται συντελοῦσιν ἀναλόγως εἰς τὴν καθολικὴν αὐτῆς πρόοδον, εἶναι ἡ τελευταία ἔκφρασις τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος τῶν νεωτέρων χρόνων· ἀλλὰ, ὅποια πτώσις τὸναντίον, ὅποια παράβασις τῶν νόμων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας, ὅποταν ὁ κεκτημένος τὸ δίκαιον τοῦτο τοῦ ἐπιδρᾶν ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἀνθρωπότητος, στερεῖται πάσης πνευματικῆς διαυγείας καὶ ἰκανότητος τοῦ διακρίνειν τὸ ἀληθὲς τοῦ ψεύδους, τὸ ἀγαθὸν τοῦ πονηροῦ, ἡ δὲ ψῆφος αὐτοῦ, ἐξ ἧς τοσαῦται ἐλπίδες καὶ πόθοι, ἀντὶ νὰ συντελῆ εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ δικαίου, ρίπτεται οἷον εἰς τὸν ἄνεμον, παίγνιον τῆς δημαγωγίας καὶ τῆς ἰδίας ἀβουλίας! Ἡ ἐλευθερία εἶναι τὸ πολῦτιμον προϊόν τῆς πνευματικῆς ἐνὸς λαοῦ ἀναπτύξεως, εἶναι ἡ θυγάτηρ αὐτῆς, συνεπῶς καθίσταται ἔνοχος μητροκτονίας, παραμελοῦσα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν ὑφίσταται. Ὅποίαν ἀξίαν ἔχει ἡ ζωὴ ἄνευ ἐλευθερίας, ἀλλ' ὁποίαν ἀξίαν ἔχει ὡσαύτως ἡ ἐλευθερία ἄνευ πνευματικῆς ἀναπτύξεως; Ἐν τούτοις εἶναι ὀλέθριον δῶρον ἡ ἐλευθερία, παρεχομένη εἰς λαὸν στερούμενον πάσης ἀγωγῆς καὶ παιδείας, εἶναι ἡ φυσικὴ ἐλευθερία τῶν θηρίων τῶν δρυμῶν καὶ τοῦ δάσους, ἀχαλίνωτος, ἐστερημένη πάσης συνειδήσεως καὶ φονεύουσα τὴν ἠθικότητα τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀνατροφή ἀγρίου λαοῦ, ὅπως καὶ ἡ τοῦ ἀτόμου εἶναι μύησις αὐτοῦ εἰς τὸν πολιτισμὸν, εἰς τὴν ἐλευθερίαν, εἰς τὴν αὐτοσυνειδησίαν τῆς ἀτομικότητος. Ἐκ τῆς πείρας γνωρίζομεν ὅτι τὰ ἔθνη τὰ ἔχοντα τὰ κάλλιστα σχολεῖα εἶναι καὶ τὰ μᾶλλον εἰς τὸν πολιτισμὸν προηγμένα· τοῦτο δὲ κατώρθωσε κατ' ἐξοχὴν ἡ Γερμανία, ἧτις μετὰ τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην καταστροφὴν ἐν Ἰένῃ δὲν ἀπηύδησε, δὲν ἀπεκαρτέρησεν, ἀλλ' ἀναλαμβάνουσα νέας ἀπὸ τῆς πτώσεως αὐτῆς δυνάμεις καὶ πραγματοποιοῦσα τὴν γενναίαν εὐχὴν, ἣν διετύπωσεν ἐν τοῖς πρὸς τὸν γερμανικὸν λαὸν λόγοις αὐτοῦ ὁ Fichte,

τὸν συνδυασμὸν τοῦτέστι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κυβερνήσεως, ἐτίθει τὰ θεμέλια ἐπιφανῶν νικῶν καὶ προοιμιάζε τὰς ἀπαρχὰς τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ἐνότητος. Ὁ θρίαμβος τῆς ἰδέας, ὅσον αὕτη καὶ ἂν παρίσταται ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς ἐμφανίσει χιμαυρική καὶ πεπλανημένη, εἶναι ἀσφαλῆς, ὅποταν ριζοβολεῖ ἢ πίστις ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους, κρατύνουσα τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτοῦ σωτηρίας καὶ ἀπολυτρόσεως, αὕτη δὲ ἡ ἀνάπτυξις παρέχεται εἰς τὸν λαὸν διὰ μόνου τοῦ Σχολείου· ἐντεῦθεν ἡ βαθεῖα ἐκείνη ἀλήθεια, ἡ ῥηθεῖσα καὶ κυκλοφορήσασα ἐν Εὐρώπῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σεδάν, ὅτι οὐχὶ μόνος ὁ στρατιωτικὸς ὄργανισμὸς τῆς γερμανικῆς φυλῆς, ἀλλ' ἰδίᾳ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ δημοτικὴ παιδείσις παρέσχον τὴν νίκην καὶ καθιέρωσαν τὴν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἐνότητα καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς Γερμανίας.

Ἡ πολιτεία, ἀπόρροια τυγχάνουσα τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης, οὔτε ὀφείλει οὔτε δύναται νὰ μένη ξένη πρὸς τὴν δημοτικὴν παιδείσιν. Εἴτε ἄμεσον εἴτε ἔμμεσον λαμβάνουσα μέρος εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, ὀφείλει νὰ προΐσταται τῆς κινήσεως ταύτης, ἡγουμένη μᾶλλον ἢ ἐπομένη πάσης μεταρρυθμίσεως καὶ προόδου. Τὸ ζήτημα τῆς καταναγκαστικῆς ἢ μὴ παιδείσεως συζητεῖται αἰετοτε μέχρι τῆς σήμερον ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ μερίδων ἀντιμαχομένων, φαίνεται δὲ ὅτι μακρὰν κεῖται εἰσέτι ἡ λύσις αὐτοῦ, ὡς μένουσιν ἄλυτα πάντα τὰ κοινωνικὰ ἐκεῖνα προβλήματα, τὰ καθιστάμενα ἀφετηρία πολιτικῆς πάλης καὶ ἰδίων συμφερόντων. Οὐδεμία ἀναμφιβόλως ὑπάρχει ἀντίρρησης, ὅτι ὁ αὐθαίρετος ἐξαναγκασμὸς ἀπὸ μέρους τῆς ἀρχῆς εἶναι προσβολὴ κατὰ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου, τὰ ὅποια δὲν δικαιούται ἄνευ λόγου νὰ προσβάλλῃ σωφρονούσα πολιτεία. Ἀλλὰ ἡ δημοτικὴ παιδείσις δὲν εἶναι ἐπίσης θεμελιώδης νόμος τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας, ὅπως καὶ ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ υἰγεία τῆς κοινωνίας; Ὅπως δὲ ἡ πολιτεία ὀφείλει νὰ κήδηται καὶ νὰ μεριμνᾷ ὑποχρεωτικῶς περὶ τῆς φυσικῆς υἰγείας τῶν πολιτῶν, δὲν ὀφείλει κατὰ μείζονα ἔτι λόγον νὰ πράττῃ τοῦτο προκειμένου περὶ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν υἰγείας, οἷα ἐπιτυγχάνεται κατ' ἐξοχὴν διὰ τῆς παιδείσεως μόνον; Ἡ νεωτέρα κοινωνία δὲν ἀνῆλθεν εἰσέτι εἰς τὰς κορυφὰς ἐκεῖνας τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ὅποτε ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ πλήρει συνειδήσει τῆς ἰδίας ἀτομικότητος, τῶν καθηκόντων αὐτῆς καὶ τῶν δικαιωμάτων, δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ἀλλοτρίας ἐπεμβάσεως πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς, μόνος δὲ κέκτηται τὴν ἰκανότητα νὰ λάβῃ τὴν πρω-

τοβουλίαν διὰ πᾶν τὸ ἀφορῶν τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ πραγμαγωγὴν αὐτοῦ. Μεθ' ὅσα λοιπὸν καὶ ἂν λέγωσιν οἱ πολέμιοι τῆς καταναγκαστικῆς παι-
 δεύσεως τοῦ λαοῦ, οἱ ἐν πλήρει δεκάτῳ ἐννάτῳ αἰῶνι δνειρευόμενοι τὴν
 ἐπάνοδον εἰς τὸν μεσαίωνα, οἱ καταδικάζοντες τὸν νέον πολιτισμόν, ὡς
 τὴν ἐκδήλωσιν ἀκαθάρτου πνεύματος ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀναπτύξει τῆς ἀν-
 θρωπότητος, ἡ πολιτεία οὔτε δύναται οὔτε ὀφείλει νὰ διατελῇ ἀδιάφορος
 διὰ τὴν πνευματικὴν ὑγείαν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν πολιτῶν. Πρῶτον αὐτῆς
 μέλημα ὀφείλει νὰ ᾖ τὸ Σχολεῖον, ἐν ὅλῃ τῇ εὐρύτητι τῆς ἐννοίας
 αὐτοῦ καὶ τῆς σημασίας. Ὁ κατὰ τῶν πατέρων καταναγκασμὸς πρὸς ἀπο-
 στολὴν τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον δὲν εἶναι αὐθαίρετος προσ-
 βολὴ τοῦ δικαίου τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς οἰκογενείας, ὅπως συνέβαινεν ἄλ-
 λοτε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ, ὅποτε ὁ πολίτης ἅμα τῇ γεννήσει αὐτοῦ ἐξηρ-
 τᾶτο ἀπὸ τῆς πολιτείας, ἀλλὰ προστασία παρεχομένη τοῖς ἀνήθοις ἀπέ-
 ναντι τῶν μὴ κατανοούτων τὸ καθῆκον αὐτῶν γονέων. Ἐν ἐλευθέρᾳ πο-
 λιτείᾳ, ἐν ἣ ἕκαστος τῶν πολιτῶν ἀξιοῖ τὴν εἰς αὐτὴν συμμετοχὴν, ἡ
 δημοσία παιδεία καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ λαοῦ εἶναι ζήτημα δημοσίου συμ-
 φέροντος. Τὸ παιδίον, τὸ στερούμενον σήμερον παντὸς στοιχείου παιδεύ-
 σεως καὶ νοημοσύνης, ἀνὴρ ὄριμος αὔριον, θέλει ἐπιβάλλει διὰ τῆς ψή-
 φου τὴν βούλησιν αὐτοῦ εἰς τὴν πολιτείαν, καὶ τίς οἶδεν ὅποια ὑψηλὰ
 τῆς κοινωνίας συμφέροντα μέλλουσι νὰ ἐξαρτηθῶσιν ἐκ τῆς ψήφου ἐκεί-
 νης, ἣτις ἀκαταλογίστως διδομένη, κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὰς παρα-
 πλανήσεις τῆς στιγμῆς, δημιουργεῖ ἴσως καταστροφὰς καὶ κινδύνους, ἐνώ-
 πιον τοῦ φόβου τῶν ὁποίων ἡ πολιτικὴ πρόνοια ὀφείλει νὰ ἐγρηγορῇ, προ-
 λαμβάνουσα τὸν κίνδυνον, οὐχὶ δὲ ἀντεπεξερχομένη κατ' αὐτοῦ κατόπιν
 ἐορτῆς πλέον.

Ἐφ' ὅτου ἐν ἔτει 1763 Φρειδερίκος ὁ δεύτερος ἐξέδιδεν, ὡς εἶδομεν, τὸ
 περίφημον αὐτοῦ περὶ δημοτικῆς παιδείσεως διάταγμα, μέχρι τῶν καθ'
 ἡμᾶς χρόνων, ἅπασαι αἱ πεφωτισμέναί κυβερνήσεις ἀείποτε ἐθεώρησαν ἐν
 τῶν πρωτίστων αὐτῶν μελημάτων τὴν παιδείαν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν πολι-
 τῶν. Ἡ ἐλευθερία φθισιᾶ ὑπὸ πνιγμονῆς καὶ στενοχωρίας, ἀδυνατεῖ νὰ
 ζήσῃ ἄνευ φωτὸς καὶ ἀέρος, ἐστερημένη πνευματικῆς μορφώσεως καὶ
 διαυγείας. Ὅσω δὲ ἡ νεωτέρα πολιτεία προβαίνει ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ
 τῇ προόδῳ, κατὰ τοσοῦτον καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο καθίσταται τὸ σπου-
 δαιότατον ἀπασχολοῦν αὐτὴν ζήτημα. Αἱ χῶραι, ἐν αἷς ἄρχει ἡ θρησκευ-
 τικὴ διαμαρτύρησις, ἐθεώρησαν ἀείποτε τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ὡς τὸ φυ-
 τώριον πάσης ἀστικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρετῆς καὶ βελτιώσεως· ἀπὸ τινος
 δὲ χρόνου καὶ αἱ καθολικαὶ χῶραι, ἀνθαμιλλώμεναι, βελτιοῦσι καὶ προά-

γουςι τὰ ἀφορῶντα τὴν δημοτικὴν παιδείαν, καὶ παράδειγμα ἔστω ἡ Γαλλία, ἣτις μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτῆς πολιτικὴν ἀναβίωσιν πρῶτιστα πάντων ἠβουλήθη νὰ ὀργανώσῃ καὶ νὰ τελειοποιήσῃ τὸ ἐκπαιδευτικὸν αὐτῆς σύστημα ἐπὶ βάσεων ἀληθῶς ἐλευθέρων καὶ πεφωτισμένων, μεθ' ὅλον τὸν ἀντιδραστικὸν ἀγῶνα τῶν ὀπισθοδρομικῶν τῆς γαλλικῆς κοινωνίας στοιχείων. Ἐν Ἀμερικῇ ἰδίως, ὅσῳ κρατύνεται ἡ ἐλευθερία, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἡ δημοτικὴ παιδεία ἀναπτύσσεται καὶ βελτιοῦται· ἅπαντες αἰσθάνονται ὁποῖος κίνδυνος δύναται νὰ ἐπαπειλήσῃ τὸ μέλλον τῆς Ὁμοσπονδίας, ἐν ἣ περιπτώσει ἤθελε θριαμβεύσει ἡ ἀγνοία καὶ ἡ ἀμάθεια, ἐπιβάλλουσαι τὴν τυφλὴν αὐτῶν βούλησιν ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ: «Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις, λέγει ὁ κ. Em. de Laveleye, μετὰ πόσου ζήλου ἀγωνίζονται οἱ Ἀμερικανοὶ πρὸς προαγωγὴν τῆς δημοτικῆς παιδείας, ἀφ' ὅτου παρτηροῦσιν ὅτι ὀπισθοδρομεῖ . . . Ὅταν κραυγάζωσιν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις: κατὰ τῆς Ἀμαθείας! σημαίνει τὸ αὐτό, ὡσεὶ ἐκρῦγάζον κατὰ τοῦ πυρός· ἕκαστος τρέχει πρὸς καταπολέμησιν τῆς μάστιγος, μὴ σταματῶν ἢ μετὰ τὴν ἐξόντωσιν μόνον αὐτῆς. Ἡ ὀμοσπονδιακὴ κυβέρνησις, αἱ ἰδιαίτεροι Πολιτεῖαι, οἱ δῆμοι καὶ οἱ ἰδιῶται ἀμιλλῶνται μετὰ ζήλου πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας, ἐνώπιον οὐδεμιᾶς ὀπισθοχωροῦντες θυσίας . . . Ἄμα τῇ δημιουργίᾳ νέας τινὸς πολιτείας, ἅμα τῷ σχηματισμῷ περιφερείας τινός, ἀμέσως παρασκευάζονται τὰ πάντα πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν σχολείων ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.»¹ Ἡ σταυροφορία κατὰ τῆς ἀμαθείας, ἐπαπειλούσης ν' ἀνατρέψῃ τὸν νεώτερον πολιτισμὸν, εἶναι ὁ εὐγενὴς ἀγῶν, εἰς ὃν προσκαλοῦνται σήμερον νὰ ἐργασθῶσι τὰ ἔξοχα ἐκεῖνα μεταξὺ τῶν λαῶν πνεύματα, τὰ ὁποῖα ὑπερέχουσι τῶν κοινῶν ἀνθρώπων κατ' ἀναγκαιὸν λόγον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἵνα χρησιμεύωσι φωτεινοὶ αὐτῶν φάροι καὶ καθηγεμόνες· μόνη δὲ ἡ κοινωνία ἐκείνη, ἣτις πραγματοποιήσῃ τὴν ἀνάγκην ταύτην τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, θέλει λύσει τὸ δεινὸν πρόβλημα, τὸ παραστὰν ἀπὸ τινος χρόνου ἐν τῇ συνειδήσει τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ δσημέραι κολοσαίας λαμβάνον διαστάσεις, τὴν συνδιαλλαγὴν τοῦτέστι καὶ τὴν συμφιλίωσιν τῆς ἐλευθερίας μετὰ τῆς τάξεως, τῆς αὐθεντείας τοῦ λόγου μετὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἀτόμου.

Ζ'.

Ἄλλ' ἡ δημοτικὴ παιδεία δὲν παρέχεται ἐν τῷ σχολείῳ μόνον, ὅπως δὲ καταστῆ τελεία, πρέπει νὰ λαμβάνῃ τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ

¹ Em. de Laveleye ἐν τῇ Revue des deux Mondes.

αὐτοῦ, παρακολουθοῦσα βραδύτερον ἀπανταχοῦ ἐν τῷ βίῳ. Τὸ σχολεῖον, οἷον μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης διετυπώθη, εἶναι τὸ δεύτερον μόνον στάδιον τῆς ἐκπαιδεύσεως· ἔρχεται κατὰ πρῶτον ἡ οἰκογενειακὴ ἀνατροφή, περιλαμβάνουσα τὰ ἀρχικὰ τῆς παιδεύσεως στοιχεῖα.

Διδάσκαλος ἐν τῇ οἰκογενείᾳ εἶναι ἡ μήτηρ· τούτου ἕνεκα πεφωτισμένη κοινωνία ὀφείλει νὰ προνοήσῃ οὐ μόνον περὶ τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀνδρὸς διαπλάσεως καὶ ἀναπτύξεως, ἀλλὰ καὶ τῆς γυναικὸς ἐπίσης. Παρῆλθον οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι, καθ' οὓς ἡ πρόληψις καθίστη τὴν γυναῖκα κατωτέραν τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν· ἡ γυνὴ εἶναι σήμερον τὸ ἄνθος, ἡ ψυχὴ, ἡ ποιησις τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις, ἣν δύναται νὰ ἐξασκήσῃ ἐπὶ τοῦ ἀτόμου καὶ ἐπὶ τῆς κοινωνίας, εἶναι ἀκαταγώνιστος· ἡ γυνὴ εἶναι ἡ ἔμπνευσις ἐν τῇ κοινωνίᾳ· ἐκπροσωπεῖ τὰ εὐγενέστατα καὶ τὰ λεπτότατα συναισθήματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· ἀρχαῖοι λαοὶ δὲν ἠπατήθησαν κατὰ τοῦτο, μεθ' ὅλην τὴν ὀλιγωρίαν, ἣν ἐπεδείξαντο ἐν τῷ οἰκογενειακῷ καὶ τῷ ἰδιωτικῷ αὐτῶν βίῳ πρὸς τὴν γυναῖκα· παρὰ πλείστοις τούτων αὕτη ἐτέλει τὰς σπουδαιοτάτας λειτουργίας ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς ἱεροτελεστίαις. Ἐστίας, Σίβυλλα, Δριϋδῖς, καὶ ὅπως ἄλλως καλοῦνται αἱ ἱέρειαι ἐκεῖναι τοῦ ἀπολύτου, ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ σύμβολον ὑπερφουῶς λατρείας. Τὸ πνεῦμα τῆς γυναικὸς, ἀποπνέον κατ' ἐξοχὴν τὸν ἔρωτα καὶ τὸν ἔλεον, εἶναι τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο, τὸ κατὰ τὴν βαθεῖαν καὶ ποιητικὴν παράστασιν τῆς πλατωνικῆς Διοτίμας «ἐρμηνεῦον καὶ διαπορθμεῦον θεοῖς τὰ παρ' ἀνθρώπων καὶ ἀνθρώποις τὰ παρὰ θεῶν, τῶν μὲν τὰς δεήσεις καὶ θυσίας, τῶν δὲ τὰς ἐπιτάξεις τε καὶ ἀμοιβὰς τῶν θυσιῶν, ἐν μέσῳ δὲ ὃν ἀμφοτέρων συμπληροῖ, ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ αὐτῷ ξυνδεδέσθαι»¹. Ἐν ἀκμάζοντι πολιτισμῷ βλέπομεν ὅτι ἡ γυνὴ ἐξασκεῖ ἐνεργητικωτάτην ἐπίδρασιν· ἡ δὲ νεωτέρα κοινωνία, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὁποίας τοσοῦτον καὶ αὕτη συνετέλεσεν, λεπτύνεται διὰ τῆς λατρείας τῆς γυναικὸς καὶ τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ καλὸν καὶ τὸ ἰδεῶδες. Ἡ γυνὴ ἐκπροσωπεῖ ἐν αὐτῇ τὴν τρυφερότητα, ἐνῶ ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς ἰσχυρότητος καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα ἡ ἀνάπτυξις περὶ τῆς ἐν γένει σημασίας τῆς γυναικὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ· ἡ γυνὴ ἐν τῇ ἀνατροφῇ, ἡ μήτηρ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, τοιοῦτον τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον διὰ βραχέων ὧδε ὑποτυποῦται. Ἐναρμόνιος ἀνατροφή, ἀνάλογος πρὸς τὴν ἰδιόρρυθμον φύσιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, ἀποτελεῖ τὴν τελειότητα τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως ὁ ἀνὴρ, τελείως ἀνατρεφόμενος, θέλει

¹ Πλάτωνος. Συμπόσιον XXIII, Ε.

καταστή χρήσιμος καὶ ἐπωφελὴς πολίτης, οὕτω καὶ ἡ γυνή, καταλλήλως ἀναπτυσσομένη, θέλει ἐπιτυχῶς ἐκπληρώσει τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῆς ἀποστολήν: ὡς μήτηρ θέλει δώσει τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς παιδείσεως εἰς τὸ παιδίον, πρὶν ἢ τοῦτο μεταβῆ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν· ἐπὶ πολλῶν ζητημάτων κεκτημένη μείζονα τοῦ ἀνδρὸς ὀξυδέρκειαν, γινώσκει κάλλιστα τὰ ἀπόκρυφα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας αἰσθήματα καὶ ἐλατήρια, μαντεύουσα αὐτά, ὅποτε δὲν δύναται νὰ διεισδύσῃ καὶ νὰ τὰ ἀποκαλύψῃ. Κεκλημένη ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ νὰ γινώσκῃ τὰ παιδία, εἰς τὴν ἀνατροφήν τῶν ὁποίων λαμβάνει κύριον καὶ ἐνεργὸν μέρος, παρίσταται ἐν τῇ λειτουργίᾳ ταύτῃ ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τῆς χειραφεσίας. Καὶ δὲν στερεῖται βαθείας ψυχολογικῆς ἀληθείας καὶ σημασίας τὸ συμβαῖνον ἐν Ἀμερικῇ, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν δημοτικῶν σχολείων διευθύνονται ὑπὸ γυναικῶν. Ἀνώτερος ἐπόπτης τῶν σχολείων τῆς Νέας Ὑόρκης ἐκφράζεται ὡς ἐξῆς περὶ τῆς ἐπιδράσεως, ἣν δύναται νὰ ἐξασκήσῃ ἡ γυνή ἐπὶ τοῦ τρυφεροῦ καὶ εὐπλάστου παιδός, πρώτη αὐτοῦ καθισταμένη διδάσκαλος: «Ἡ ἔξαρσις τοῦ πνεύματος αὐτῶν μεταδίδεται φυσικῶς εἰς τοὺς μαθητὰς, τοὺς διατελοῦντας εἰς καθημερινὴν μετ' αὐτῶν σχέσιν· κατὰ τὸ πρότυπον δ' αὐτῶν καθίστανται γλυκεῖς, ἀγνοί, χαρίεντες. Ἡ γυνή, ἀγγιχυστέρα τοῦ ἀνδρός, γινώσκει κρεῖττον τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ἰδίως δὲ τὴν τῶν παιδίων. Αὕτη τὰ ὑποστηρίζει ἐν τῷ καθήκοντι διὰ τῆς ἀφοσιώσεως μᾶλλον τῶν κανονισμῶν καὶ τῶν ἀνασταλτικῶν συστημάτων τῶν παιδαγωγῶν. Ἡ τρυφερά αὐτῶν μορφή παράγει μείζον ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς καὶ τὴν ψυχρὰν λογικὴν τούτων. Ἐπὶ τέλους, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὴν βεβαιότητα, ὅτι ἕκαστον παιδίον, ὑπὸ ἱκανῶν διδασκαλισσῶν ἀνατεθραμμένον, θέλει ἐξέλθῃ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἐφωδιασμένον δι' αἰσθημάτων ἀσυμβιβάστων μετὰ πλημμελοῦς ὑπάρξεως. Ἡ καρδία αὐτοῦ ἔσεται εὐαίσθητος, λεπταὶ αἱ ὀρέξεις, τὸ δὲ πνεῦμα του ζωηρὸν καὶ εὐστροφον. Δὲν ἀμφιβάλλω δὲ ὅτι τὸ μέλλον θέλει εἶσθαι πλήρες εὐγνωμοσύνης διὰ τὰς μεγίστας ὑπηρεσίας, ἃς αὐταὶ θέλουσι προσενέγκει εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα.»¹ Δὲν θέλει ἀναμφιβόλως παρέλθῃ πολὺς χρόνος καὶ ἡ δημοτικὴ παιδείσις θέλει διαιρεθῆ εἰς δύο στάδια ἀνατροφῆς, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὁποίων θέλει πρωταγωνιστεῖ ἡ γυνή, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ὁ ἀνὴρ, ὅπως ἀμ-

¹ Ἐν ἔτει 1868, ἐν ταῖς 22 πολιτείαις τῆς Ἑνώσεως ἠριθμοῦντο 124,613 σχολεῖα, συχναζόμενα ὑπὸ 5,360,561 μαθητῶν, διευθυνόμενα δὲ ὑπὸ 63,600 διδασκάλων καὶ 135,250 διδασκαλισσῶν. Ἴδε Jules Favre, Conférences et Discours littéraires, Introduction LXXXVII.

φότερα τὰ συστήματα συνδυάζονται ἐν ἁρμονίᾳ, τὸ δὲ παιδίον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διττῆς ταύτης ἀνατροφῆς, τῆς μὲν κρατυνούσης τὸν νοῦν, τῆς δὲ ἀπαλυνούσης τὴν καρδίαν, ἐξέρχεται τέλειος ἀνὴρ, ἱκανὸς νὰ κατανοήσῃ ἅπαντα τὰ μυστήρια τοῦ κοινωνικοῦ κόσμου καὶ ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς ἐξ αὐτῶν κινδύνους.

Καλῶς ἀνατεθραμμένη γυνή, ἀξία τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου, δὲν διατελεῖ μόνον ἀπλή ἰέρεια ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, διδάσκαλος μόνον καὶ παιδαγωγὸς τῶν τέκνων της· ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς, εἰ καὶ λανθάνουσα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, δύναται νὰ καταστῇ ἐξοχος, γενεσιουργὸς ἐξόχων πράξεων, ὑπερτάτων ἀφοσιώσεων πρὸς πᾶν μέγα καὶ γενναῖον ἀείποτε, ἐπὶ παντὸς ἐνδιαφέροντος τὴν πατρίδα, τὴν ἐθνικὴν τιμὴν καὶ ἐλευθερίαν ζητήματος ὑπῆρξε σημαντικὴ καὶ πλήρης ἀποτελεσμάτων. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ Ἀνατολῇ, ἐν ἣ ἡ γυνὴ τοσαῦτον ταπεινὸν παρίστησι πρόσωπον, δὲν μένει ξένη πρὸς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πάθη, ἅτινα διαφλέγουσι τὴν ἐποχὴν αὐτῆς· πολλάκις ἐκ τῆς ἀκίνησις ἐκείνης, εἰς τὴν κατεδίκασαν αὐτὴν αἱ κοινωνικαὶ προλήψεις, λαμβάνει τὴν πρωτοβουλίαν γενναίας πράξεως, μεγάλης ἀφοσιώσεως ὑπὲρ τῶν βωμῶν καὶ ἐστιῶν· ἐν τῇ κλασσικῇ Ἑλλάδι ἡ Σπαρτιᾶτις μήτηρ παρέχει, μέχρις ἀγριότητος πολλάκις, τὰ μέγιστα τῶν διδαγμάτων τῆς φιλοπατρίας καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καθήκοντος, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ οὐ μόνον κατὰ τὴν ἀκμὴν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς πτώσεως παρέχει τὰ ὑψίστα τῶν παραδειγμάτων τῆς ἐγκαρτερήσεως καὶ τῆς θυσίας, καὶ ἐν μιᾷ τῶν τραγικωτάτων στιγμῶν τῆς ζοφερᾶς ἐκείνης ἱστορίας, ἡ Ἀρρία δίδει τὸ παράδειγμα τῆς ἠθικῆς ἰσχύος εἰς τὸν Στωϊκὸν αὐτῆς σύζυγον Ποῖτον, φονευομένη πρώτη, ἵνα ἐξαναγκάσῃ αὐτὸν εἰς ἔντιμον θάνατον. Καὶ τίς δὲν θέλει ἀνομολογήσει ὅτι ὁ θρίαμβος τοῦ χριστιανισμοῦ ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν γυναῖκα, εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ μαρτυρίου, ὅστις αὐτοσχεδίως ἐδημιούργει τὰς ἡρώϊδας ἐκείνας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀφοσιώσεως; Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐπίσης, κατὰ τὰς τελευταίας πολιτικὰς μεταβολὰς καὶ κοινωνικὰς ἀναστατώσεις, εἶδομεν τὴν γυναῖκα οὐχὶ ξένην πρὸς τὰ μαρτύρια τῶν λαῶν· πλέον δὲ ἡ ἀπαξ αὐρηλιανὴ τις Παρθένος καθηγίασε διὰ τοῦ αἵματος αὐτῆς τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Ἑλλάδος, τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Καὶ πῶς ἄλλως, ἀφοῦ ἡ γυνὴ ἀποτελεῖ τὴν λεπτοτάτην καὶ εὐαίσθητοτάτην μερίδα τῆς κοινωνίας, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς αἰσθανομένη εὐχερέστερον τὰς δονήσεις πάσης ἐξωτερικῆς ἐντυπώσεως καὶ συγκινήσεως;

Ἡ ἀνατροφή τῆς γυναικός, ἡ ἀνύψωσις αὐτῆς ἐν τῇ ἠθικῇ τοῦ ἀνδρός

σφαίρα, είναι μία τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ἀναβιάσατε τὴν γυναῖκα εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτῇ θέσιν, καθιερώσατε τὰ δικαιώματα αὐτῆς πανδημῶς, καὶ θέλετε ἰδεῖ τίνι τρόπῳ αὕτη μεταρσιούται εἰς τὴν ὑψηλὴν σφαῖραν τοῦ καθήκοντος, καθισταμένη ἐξίσου μετὰ τοῦ ἀνδρός εἰς τῶν κυριωτάτων παραγόντων τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου.

(Ἔπεται τὸ τέλος).

Ο ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ ΕΡΩΣ

ΥΠΟ

M. WADDINGTON.

Περὶ τοῦ σωκρατικοῦ καὶ πλατωνικοῦ ἔρωτος ἐπικρατοῦσιν ἰδέαι ἐσφαλμέναι, ἢ ἐπιπόλαιοι, ἢ ὑπερβολικαί. Οἱ μὲν περιορίζονται εἰς μύνας τὰς ἐλλείψεις τοῦ πλατωνικοῦ ἔρωτος· ὅτε μὲν παρεννοοῦντες ἐκφράσεις τινὰς, συγγέουσιν αὐτὸν ἀδίκως μετὰ τῶν ἀσέμων παθῶν, ἅτινα ὁ τε Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων θερμῶς ἐπόθουν καὶ ἔττεινον νὰ μεταρρυθμίσωσιν· ὅτε δὲ διακωμωδοῦντες αὐτὸν, οὐδὲν ἕτερον ἐν αὐτῷ διορῶσιν ἢ αἰσθημα προσπεποιημένον καὶ ἀπατηλὸν, ἢ φιλίαν ὑποκριτικὴν μεταξὺ προσώπων διαφόρου φύλλου ὑφισταμένην. Ἄλλοι τοῦναντίον θαυμασταὶ ὄντες τοῦ γενναίου, ἐξόχου καὶ εὐγενοῦς χαρακτῆρος τῆς πλατωνικῆς περὶ ἔρωτος διδασκαλίας δὲν διστάζουσι νὰ φρονῶσιν ἕτι ὁ πλατωνικὸς ἔρωσ περιέχει σχεδὸν ὅ,τι ὁ χριστιανισμὸς ἐκφράζει διὰ τοῦ θείου τῆς ἀγάπης ὄνοματος. Τὸ κάλλιστον μέσον τοῦ διαλύσαι πᾶσαν πλάνην καὶ ἀμφιβολίαν εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ παράστασις τῆς ἀληθοῦς φύσεως τοῦ πλατωνικοῦ ἔρωτος οὐχὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους τοὺς διαστρέψαντας τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸν φιλόσοφον, οὗ τὸ κῦρος εἶναι ἀδιαφιλονείκητον ἐν τῷ προκειμένῳ ζητήματι· θέλομεν δ' ἐρμηνεύσει ἔπειτα, εἰ δυνατόν, πῶς ὁ πλατωνικὸς ἔρωσ παρεστάθη ἄλλως ἢ ὅπως αὐτὸς ὁ Πλάτων παρέστησεν.

Ἐκάλεσα ἀνωτέρω τὸν ἔρωτα τοῦτον σωκρατικὸν ἅμα καὶ πλατωνικόν· διότι ἀπεδόθη μὲν δικαίως εἰς τὸν Πλάτωνα, ἀλλὰ καὶ ὁ Σωκράτης δὲν ἦτο ξένος τῆς ἐννοίας ταύτης τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ. Ὀλίγαι λέξεις ἀρκούσιν εἰς ἀπόδειξιν τούτου.

Ὁ Σωκράτης ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως ἐν τῶν πολυτιμοτάτων σεμνωμάτων τῆς φιλοσοφίας, ὑπῆρξεν εἰς τῶν σπανίων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες